

Niech się wstydzi ten, kto widzi. O nieczystości i wstydzie w oczach Polaków.

Prezentacja z wyników badania przeprowadzonego dla:

NNO

Fundacja Nienieodpowiedzialni

Prof. dr hab. Dominika Maison
Uniwersytet Warszawski

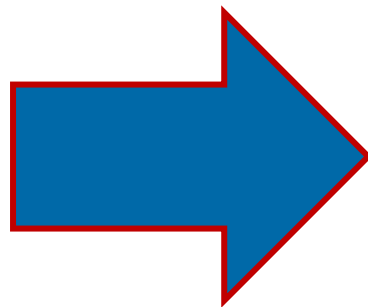
Warszawa, 26 października 2021

 ariadna
ogólnopolski panel badawczy

& PARTNERS

Maison

**NIECZYSTE/
NIEMORALNE/
NIEETYCZNE**

WSTYD

2

Czy Polacy są **NNN**?

Jakie zachowania Polacy uznają za **NNN**?

Czy uważają, że takie zachowania są powszechne?

Czy sami zachowują się w sposób **NNN**?

Czy się tych zachowań wstydzą?

Metodologia badania

3

Wielkość próby badawczej: **N=1109**

Rodzaj próby: ogólnopolska, reprezentatywna, losowo-kwotowa

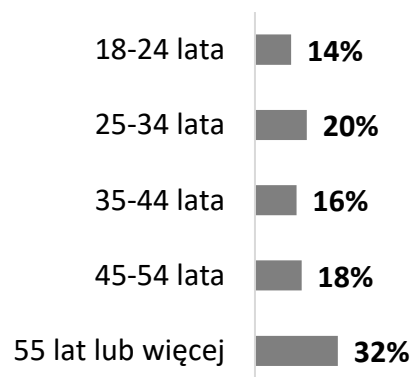

Realizacja badania: badanie CAWI (*Computer Assisted Web Interview*) na panelu badawczym Ariadna

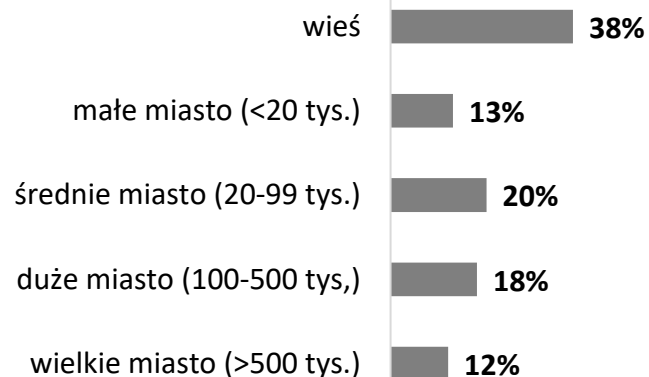
PŁEĆ

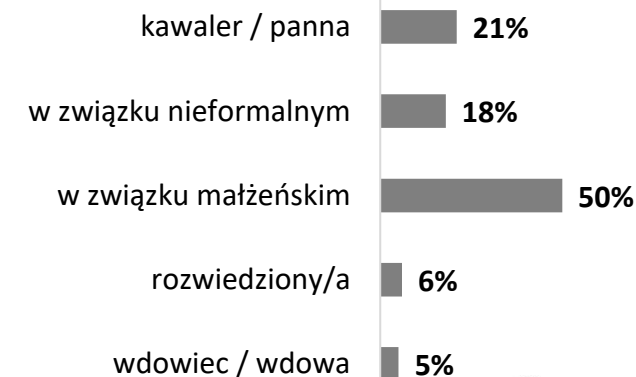
WIEK

WIELKOŚĆ MIEJSCA ZAMIESZKANIA

STAN CYWILNY

Nieczystość

Relatywna moralność

... czyli co jest
nieetyczne, a co
całkiem ok?

Egocentryczna moralność – ofiara vs sprawca

7

Na ile poniższe zachowania wydają się Panu/i złe / nieetyczne / nieczyste?

N=1109

Wskaźnik na skali 1-100

Najbardziej
nieetyczne

26

Najmniej
nieetyczne

<p>FIRMA – KONSUMENT m.in. wprowadzanie konsumenta błąd, przemilczenie, organizowanie fałszywych promocji</p>	63
<p>MEDIA, INFORMACJE m.in. podawanie fałszywych informacji z mediach, przemilczenie wybranych informacji, stronniczość</p>	55
<p>ŚRODOWISKO, EKOLOGIA m.in. śmiecenie lasów, marnowanie żywności, niszczenie środowiska przez firmy</p>	53
<p>FINANSE m.in. nieoddawanie długów, nieodpowiedzialne zadłużanie się</p>	53
<p>PRACA/PRACODAWCA m.in. praca „na czarno”, branie zwolnienia lekarskiego bez powodu, wynoszenie materiałów biurowych</p>	39
<p>„CODZIENNOŚĆ” m.in. ściąganie na egzaminie, niepłacenie mandatu, jazda „na gapę”</p>	35

Strata dla mnie
OFIARA

Strata dla „innych”
SPRAWCA

Jakie zachowania wydają się Polakom najbardziej nieczyste / nieetyczne?

8

Na ile poniższe zachowania wydają się Panu/i złe / nieetyczne / nieczyste?

N=1109

Firma – Konsument

Finanse

Praca

Codziennosc

26 zachowań

Konsument – bycie ofiarą

9

Na ile poniższe zachowania wydają się Panu/i złe / nieetyczne / nieczyste?*

N=1109

Konsument

Osoby starsze częściej niż młodsze uznają dane zachowanie za złe / nieetyczne.

Wyrzucanie śmieci w lesie

75%

Świadome wprowadzanie przez firmy w błąd konsumenta

66%

Organizowanie przez firmy „fałszywych” promocji

62%

Brak / przemilczenie negatywnych informacji o produkcie, aby zwiększyć jego sprzedaż

61%

Ściąganie na egzaminie

19%

*wykresy prezentują % odpowiedzi „jest to zdecydowanie złe / nieetyczne/ nieczyste zachowanie”

Finanse – bycie sprawcą

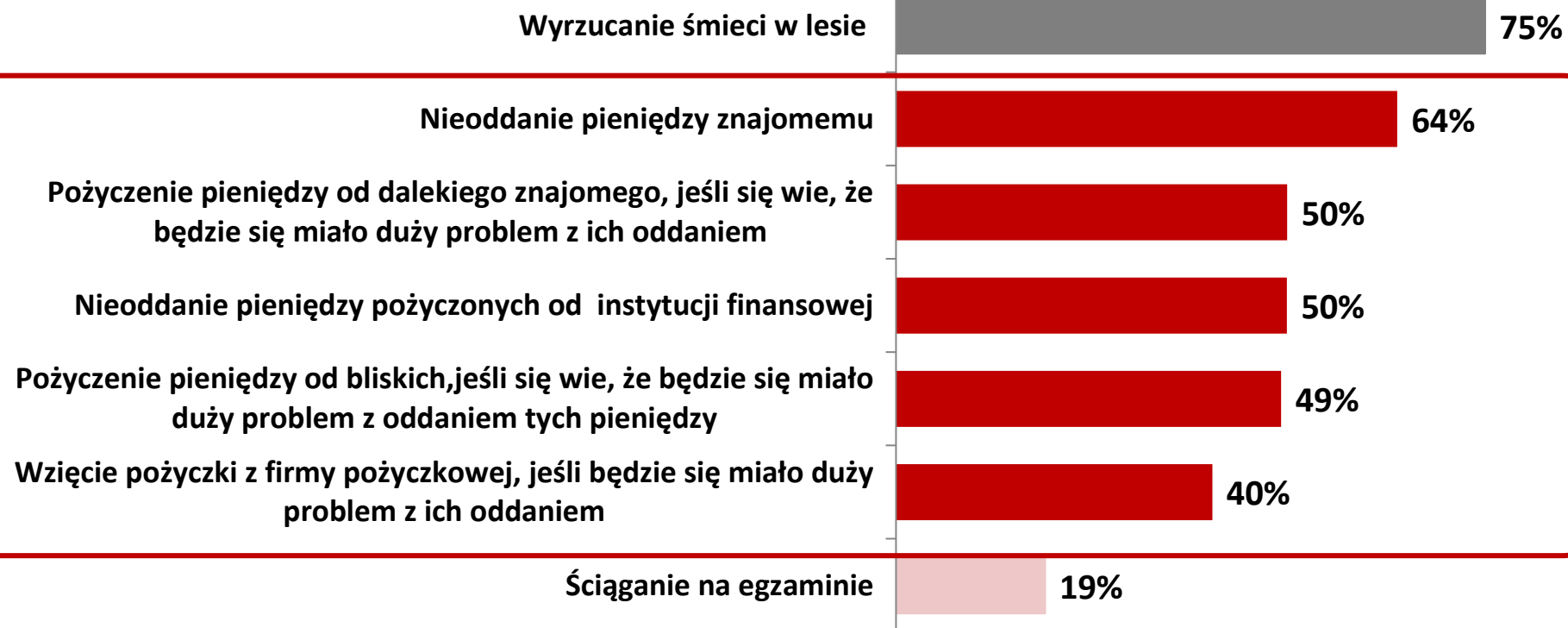
10

Na ile poniższe zachowania wydają się Panu/i złe / nieetyczne / nieczyste?*

N=1109

Finanse

Osoby starsze częściej niż młodsze uznają dane zachowanie za złe / nieetyczne.

*wykresy prezentują % odpowiedzi „jest to zdecydowanie złe / nieetyczne/ nieczyste zachowanie”

Praca – bycie sprawcą i ofiarą

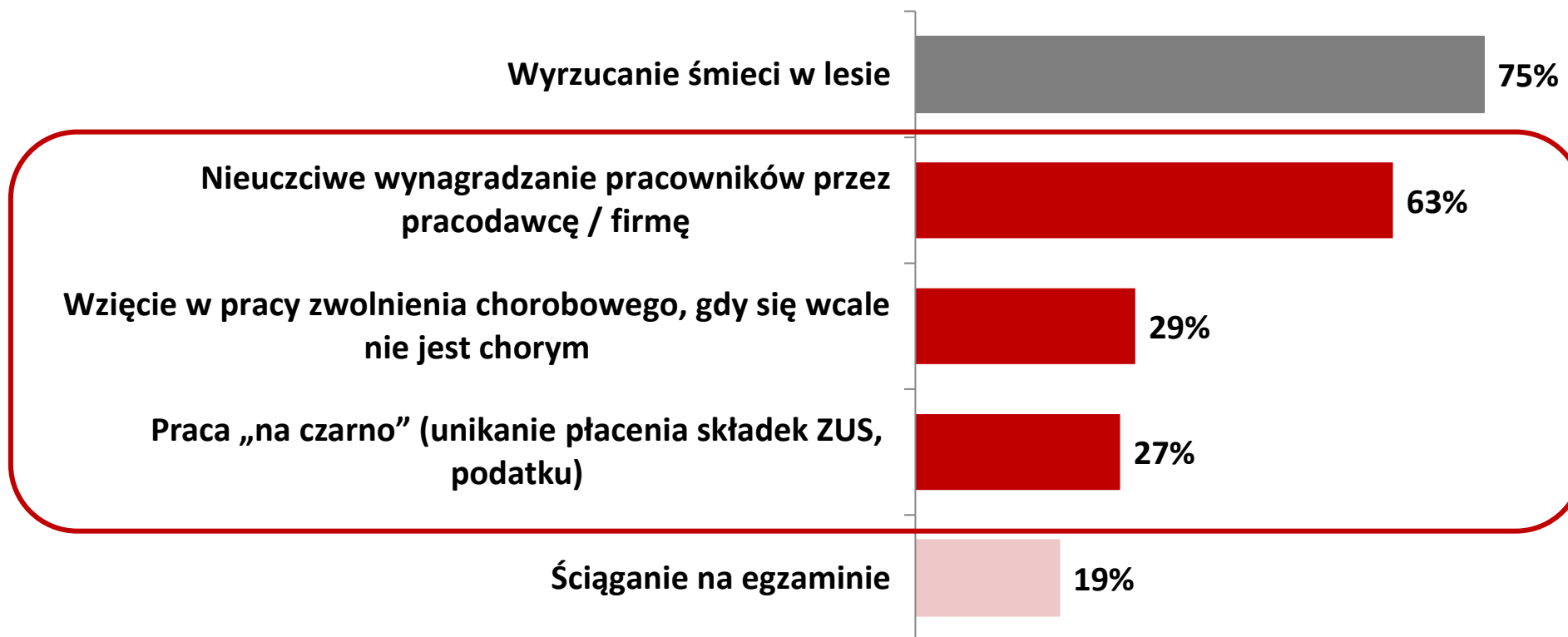
11

Na ile poniższe zachowania wydają się Panu/i złe / nieetyczne / nieczyste?*

N=1109

Praca

Osoby starsze częściej niż młodsze uznają dane zachowanie za złe / nieetyczne.

*wykresy prezentują % odpowiedzi „jest to zdecydowanie złe / nieetyczne/ nieczyste zachowanie”

Codziennosc – bycie sprawcą

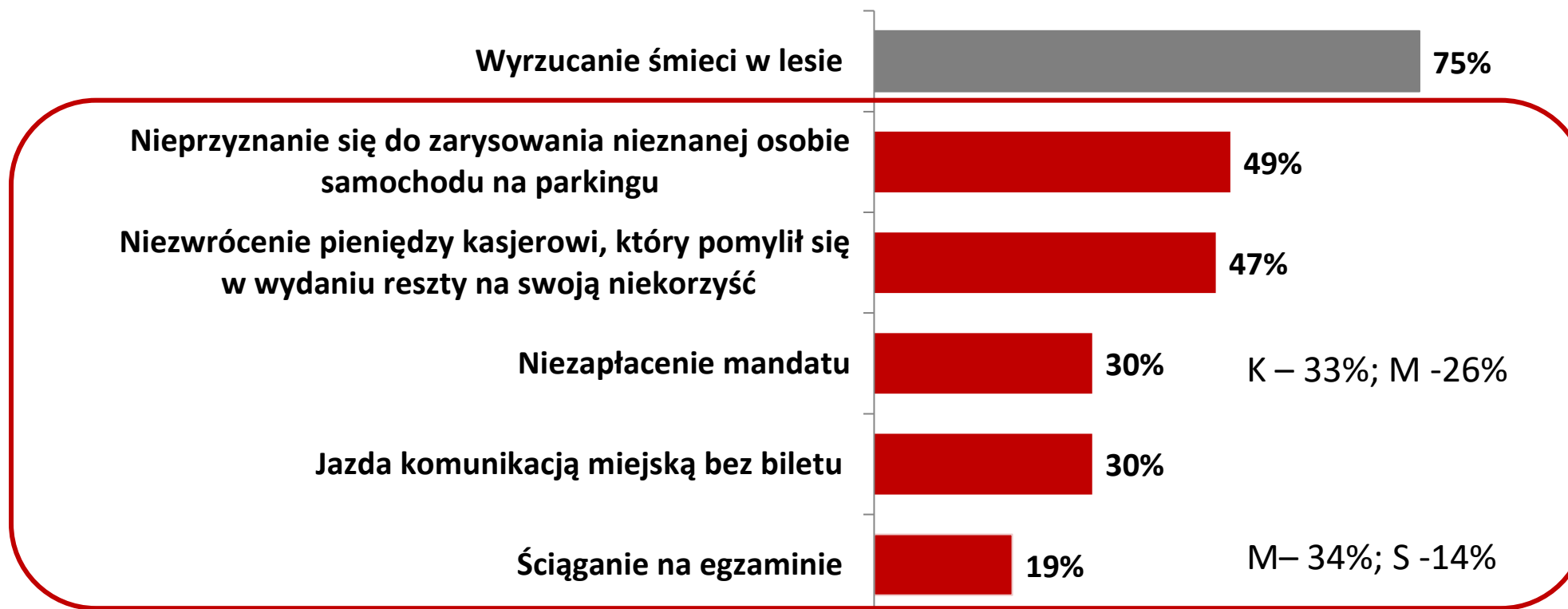
12

Na ile poniższe zachowania wydają się Panu/i złe / nieetyczne / nieczyste?*

N=1109

Codziennosc

Osoby starsze częściej niż młodsze uznają dane zachowanie za złe / nieetyczne.

*wykresy prezentują % odpowiedzi „jest to zdecydowanie złe / nieetyczne/ nieczyste zachowanie”

Doświadczenia

Doświadczenia Polaków – czego doświadczyłem?

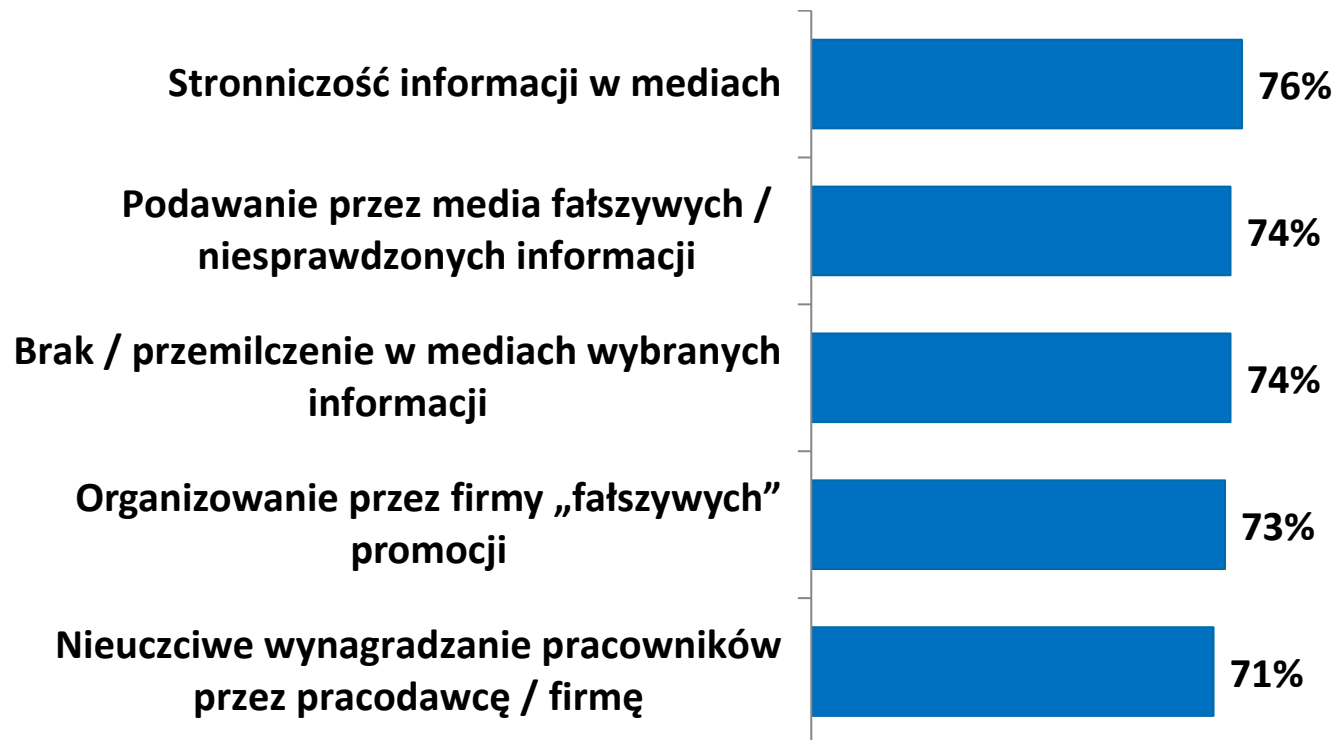
14

Poniżej zostały przedstawione różne sytuacje, które mogą mieć miejsce w życiu każdego człowieka.
Które z poniższych zachowań KIEDYKOLWIEK się Panu/i zdarzyły...

N=1109

BYCIE OFIARĄ

(OSOBA BYŁA TEGO ŚWIADKIEM LUB TEGO DOŚWIADCZYŁA)

Częściej uważamy się za ofiary niż za sprawców nieuczciwych działań

*wykresy przedstawiają sumę odpowiedzi: „tak, sporadycznie” + „tak, często”

Doświadczenia Polaków – co mi się zdarzyło zrobić?

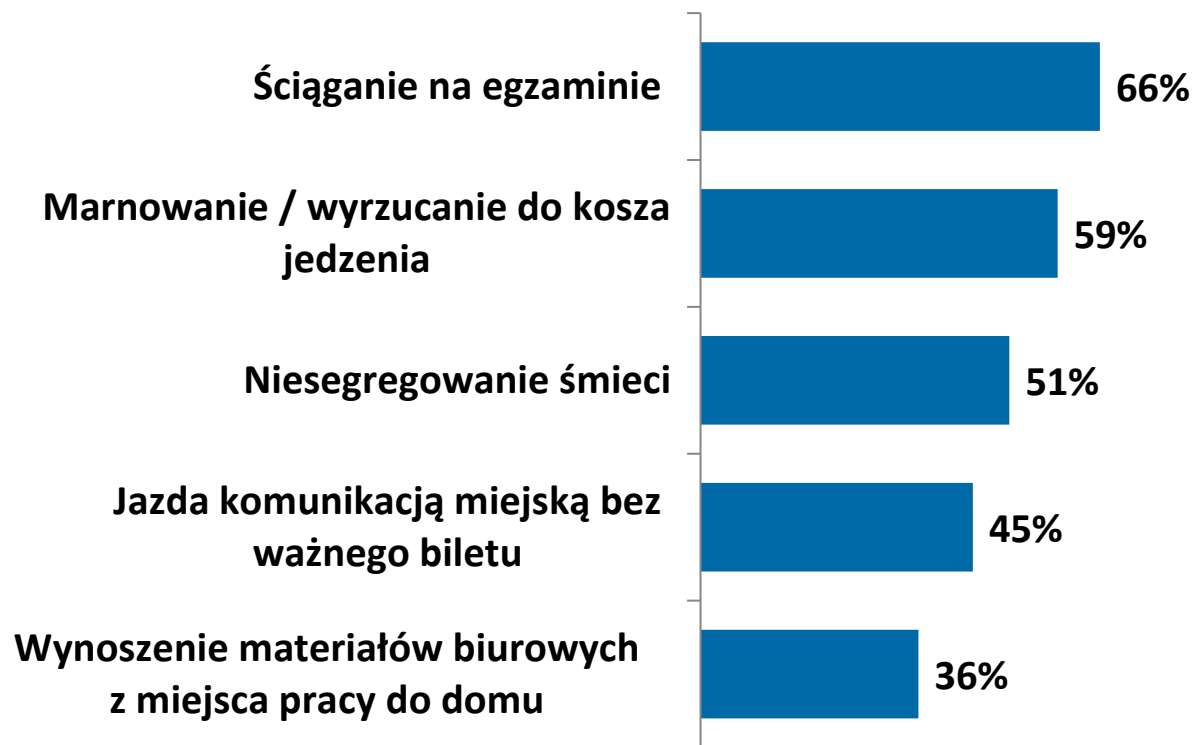
15

Poniżej zostały przedstawione różne sytuacje, które mogą mieć miejsce w życiu każdego człowieka.

Które z poniższych zachowań KIEDYKOLWIEK się Panu/i zdarzyły...

N=1109

BYCIE SPRAWCĄ (OSOBA TAK POSTĄPIŁA)

Im częściej dane zachowanie przytrafia się ludziom/ są oni jego świadkami, **tym zachowanie postrzegane jest za bardziej powszechne** (tzw. „efekt fałszywej powszechności”).

*wykresy przedstawiają sumę odpowiedzi: „tak, sporadycznie” + „tak, często”

Oddać czy zabrać?

16

Jak by się Pan(i) zachował(a) w tej sytuacji ....

- (a) nie wziąłbym/wzięłabym tych pieniędzy i za wszelką cenę starał(a)bym się oddać
- (b) wziąłbym/wzięłabym te pieniądze

Będąc na imprezie w domu znajomych, znalazł/a Pan/i na podłodze banknot 50 zł

N=365

Przy zwrocie podatku, **Urząd Skarbowy** pomylił się na Pana/i korzyść i przelał Panu/i kwotę o 50 zł wyższą niż zakładana kwota

N=365

Idąc ulicą, zobaczył/a Pan/i z daleka, że **innej osobie** wypadł z kieszeni banknot 50 zł

N=379

Nie każde 50 zł ma taką samą wartość

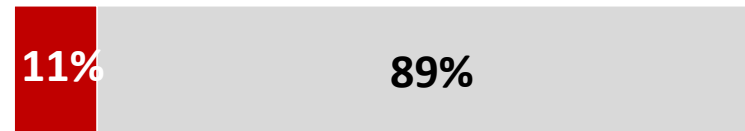
17

Poniżej zostanie opisana sytuacja, która mogłaby się Panu/i przydarzyć.
Jak by się Pan/i w niej zachował?

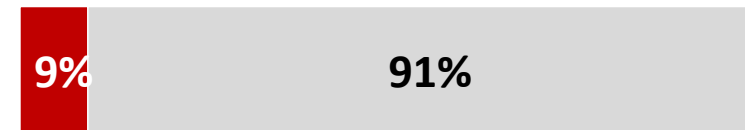
Przy zwrocie podatku, **Urząd Skarbowy** pomylił się na Pana/i korzyść i przelał Panu/i kwotę o 50 zł wyższą niż zakładana kwota
N=365

Będąc na imprezie w domu **znajomych**, znalazł/a Pan/i na podłodze banknot 50 zł
N=365

Idąc ulicą, zobaczył/a Pan/i z daleka, że **innej osobie** wypadł z kieszeni banknot 50 zł
N=379

■ Wziębym/wzięłabym te pieniądze
■ Nie wziębym/nie wzięłabym tych pieniędzy

WZIĄŁBY / WZIĘŁABY

MŁODSI
18-24 L.

49%

A WIEK

22%

STARSI
55+ L.

31%

1%

25%

3%

Wstyd

... kto się wstydzi?

...ten kto robi, czy
ten kto widzi?

WSTYD na tle innych emocji

19

EMOCJE – ekspresja twarzy, której towarzyszy specyficzny substrat emocjonalny (związek chemiczny) i subiektywne odczucie.

Paul Ekman (1992)

- Emocje podstawowe to takie, które mają ponadkulturowe uniwersalne wzorce ekspresji
- **6 emocji podstawowych**:– doświadczane i rozpoznawane przez wszystkich ludzi
strach, złość, smutek, radość, wstręt, zaskoczenie
- Pozostałe emocje – **mieszanka emocji podstawowych** – ich ekspresja to wynik silnych wpłyłów kulturowych

EMOCJE PIERWOTNE – EMOCJE WTÓRNE (mieszane)

- Robert Plutchik (1980) – kołowy model emocji
- **Wstyd**: smutek + wstręt (emocja mieszana)
- Wymiar afektywny – negatywny; wycofanie
- **Emocja samoświadomościowa** – reakcja na zbiór norm, zasad i celów wytwarzanych przez kulturę

WSTYD – co to jest?

CECHY EMOCJI

- Wynik niepowodzenia w stosunku do **norm, zasad i celów**, gdy dokonuje się **całościowa ocena Ja**
- Wstyd łączy się z pragnieniem **ukrycia się, zniknięcia lub wręcz śmierci**
- Towarzyszy mu: **zakłócenie** bieżącego zachowania, splątanie myśli, niemożność mówienia, skurczenie ciała (jakby chęć zniknięcia sprzed własnych oczu)
- Trudności z pozbyciem się tej emocji (reinterpretacja, zapominanie)

SUBIEKTYWNE ODCZUCIA

- Stan **bardzo bolesny** w subiektywnym odczuciu

CZYNNIK WYWOŁUJĄCY

- Do wstydu nie prowadzi **żadna określona sytuacja** – prowadzi do niego dokonywana przez jednostkę **interpretacja zdarzenia**

Na ile wstyd jest emocją społeczną?

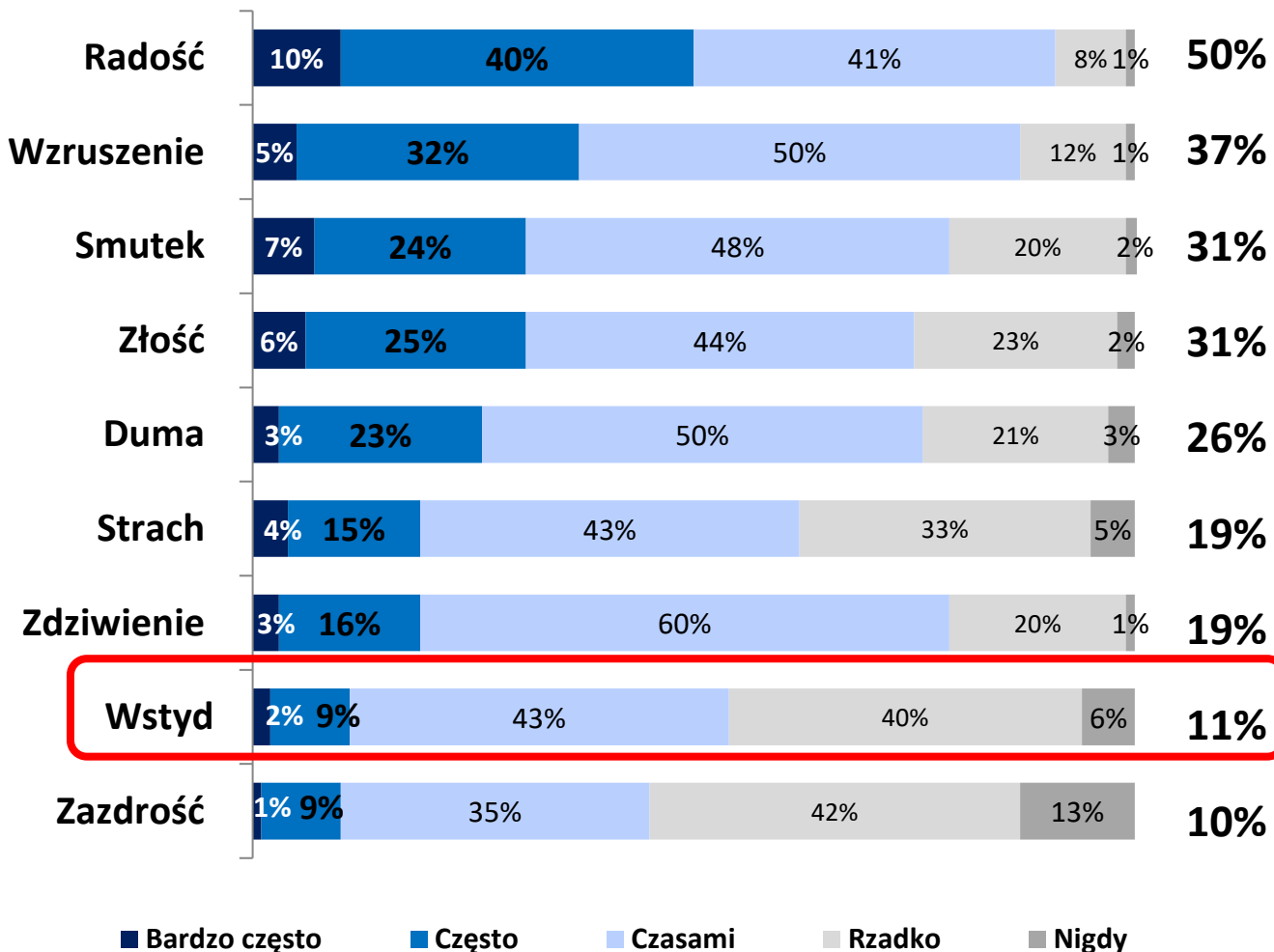
Sprawa dyskusyjna – wstyd może być zarówno publiczny, jak i prywatny (szczególnie gdy dotyczy moralności czynów).

Odczuwanie wstydu na tle innych emocji

Jak często odczuwa Pan/i poniższe emocje...?

N=1109

TOP2box

54%
 Polaków przyznaje się
 do odczuwania
WSTYDU przynajmniej
 czasami

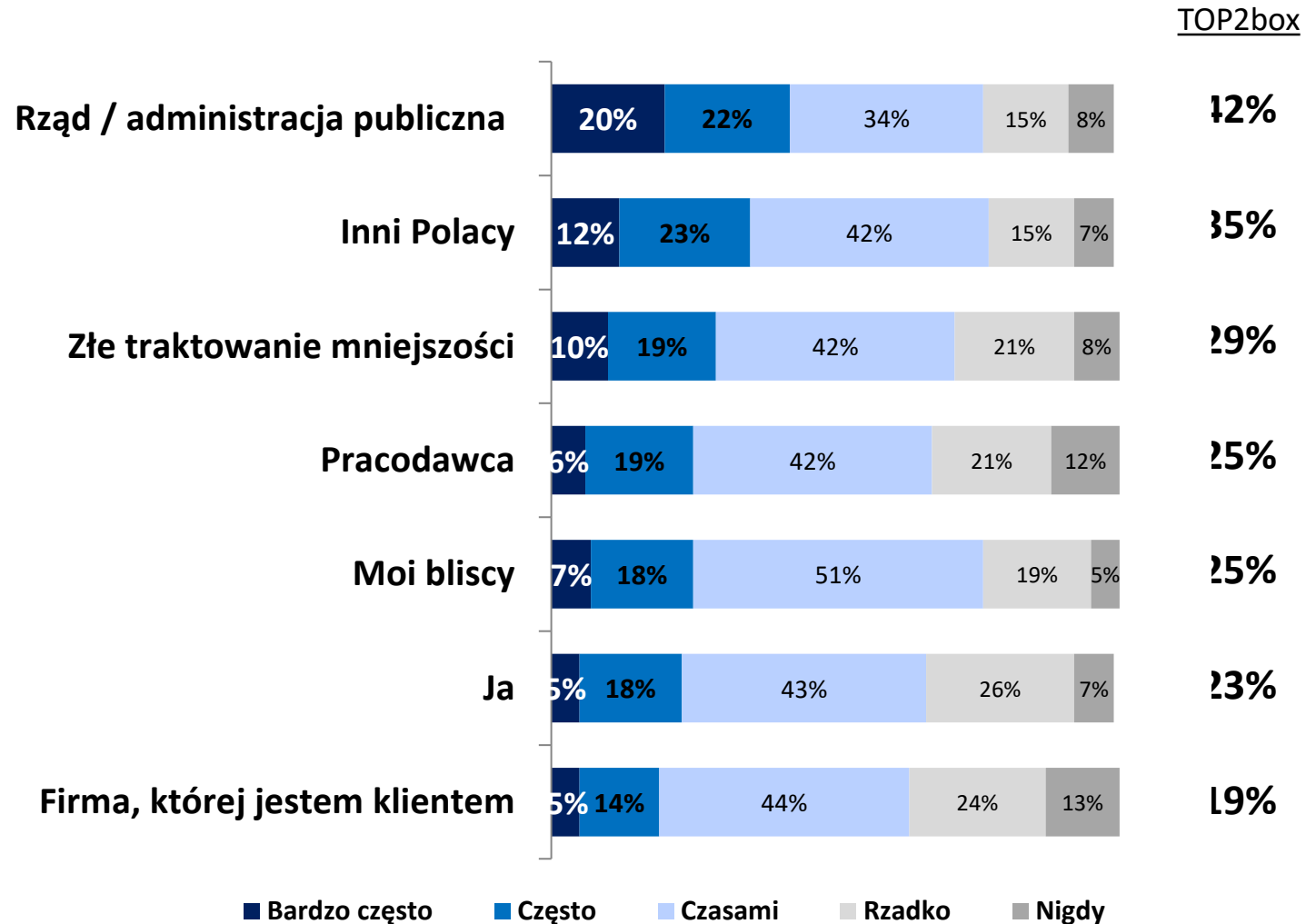
6%
 twierdzi, że nigdy nie
 odczuwało wstydu

Kiedy Polacy się wstydzą?

22

Proszę pomyśleć o różnych sytuacjach i zastanowić się, czy zdarza się Panu/i odczuwać w tych sytuacjach WSTYD?

N=1109

Częściej wstydzimy się
ZA KOGOŚ niż **ZA SIEBIE**

Najczęściej wstydzimy się
za zachowania
przedstawicieli rządu,
władzy publicznej oraz za
innych Polaków

Jakie zachowania są powodem do wstydu?

23

Które z poniższych zachowań są według Pana/i powodem do wstydu?*

N=1109

Konsument

Finanse

Praca

Codziennosc

26 zachowań

od „nieoddania
pożyczonych pieniędzy”

do „pracy na czarno”

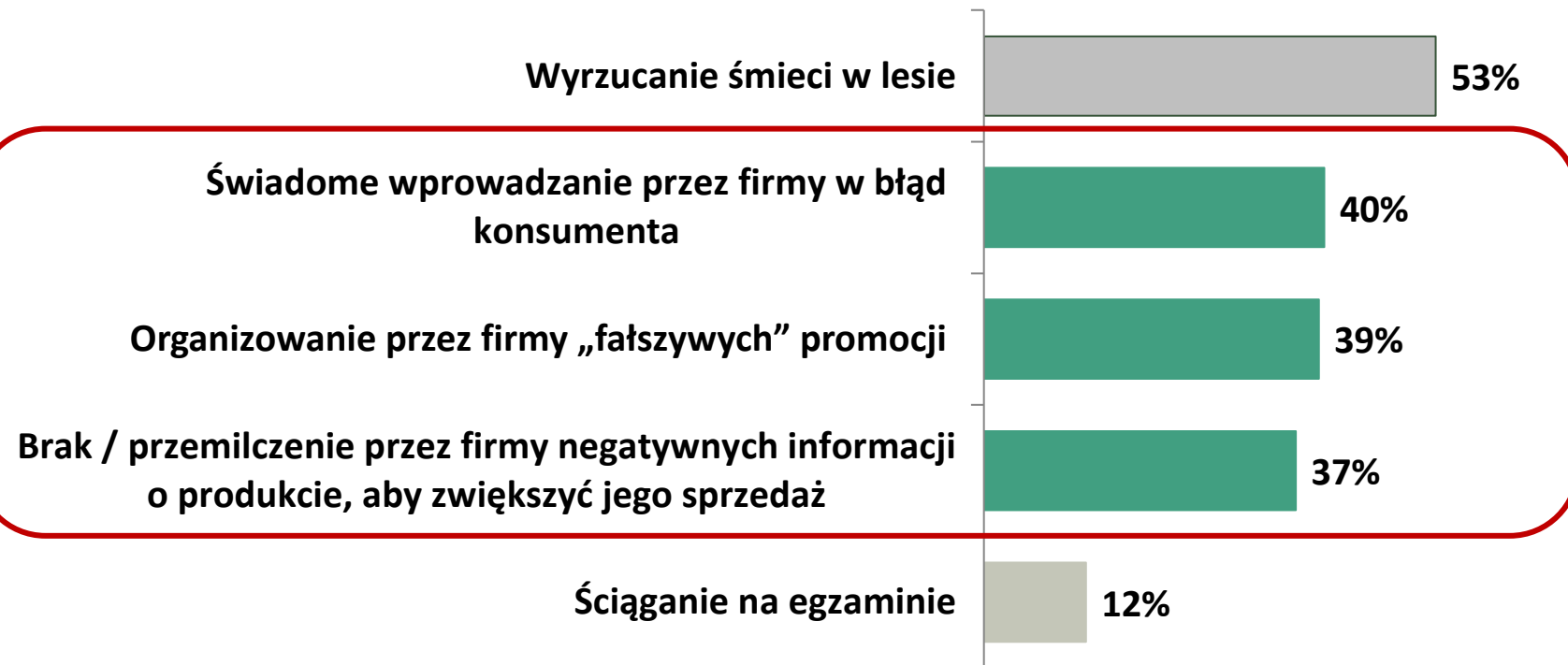
Jakie zachowania są powodem do wstydu?

24

Które z poniższych zachowań są według Pana/i powodem do wstydu?*

N=1109

Konsument

Osoby starsze częściej niż młodsze uważają, że dane zachowanie jest powodem do wstydu.

*wykresy prezentują % odpowiedzi „zdecydowanie tak”

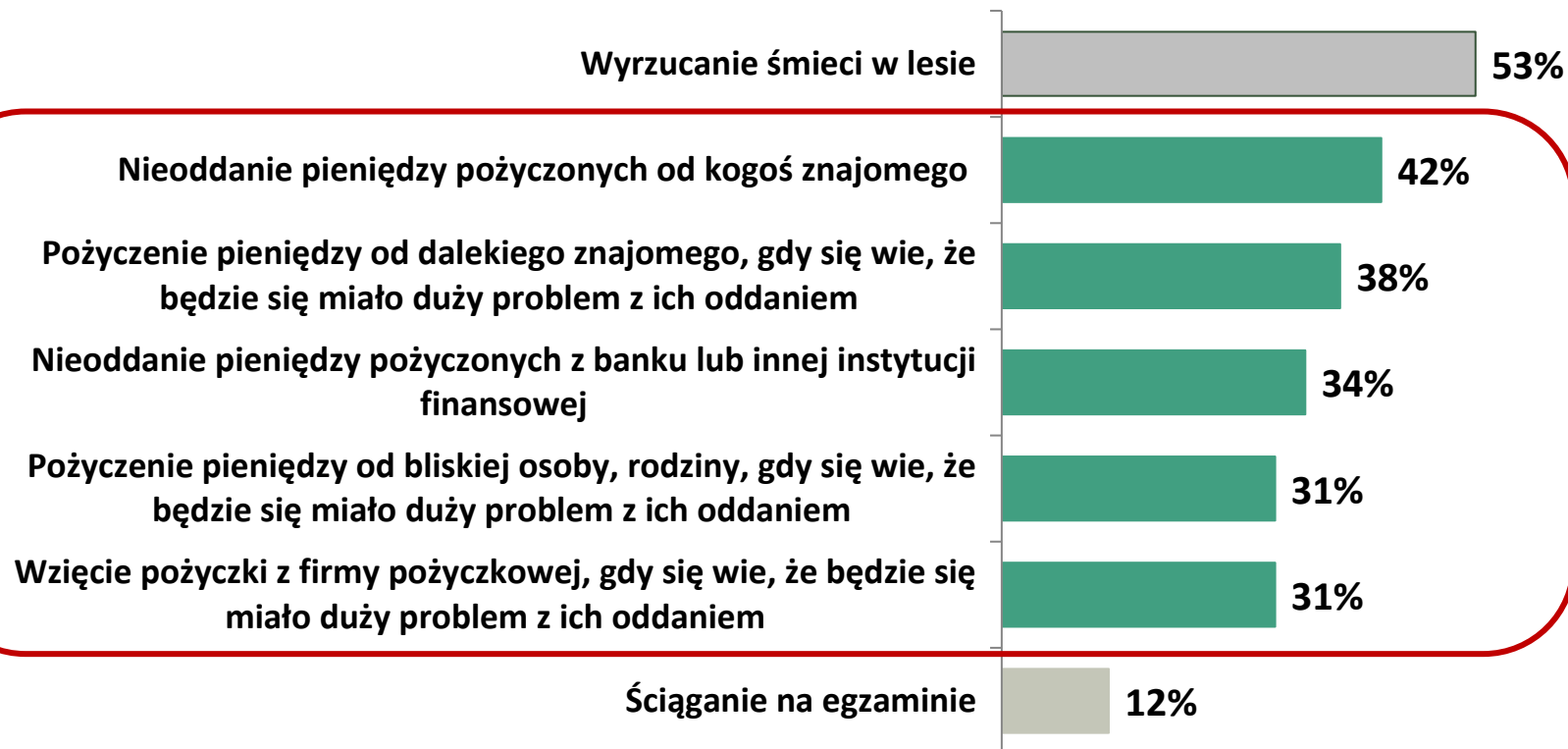
Jakie zachowania są powodem do wstydu?

25

Które z poniższych zachowań są według Pana/i powodem do wstydu?*

N=1109

Finanse

Osoby starsze częściej niż młodsze uważają, że dane zachowanie jest powodem do wstydu.

*wykresy prezentują % odpowiedzi „zdecydowanie tak”

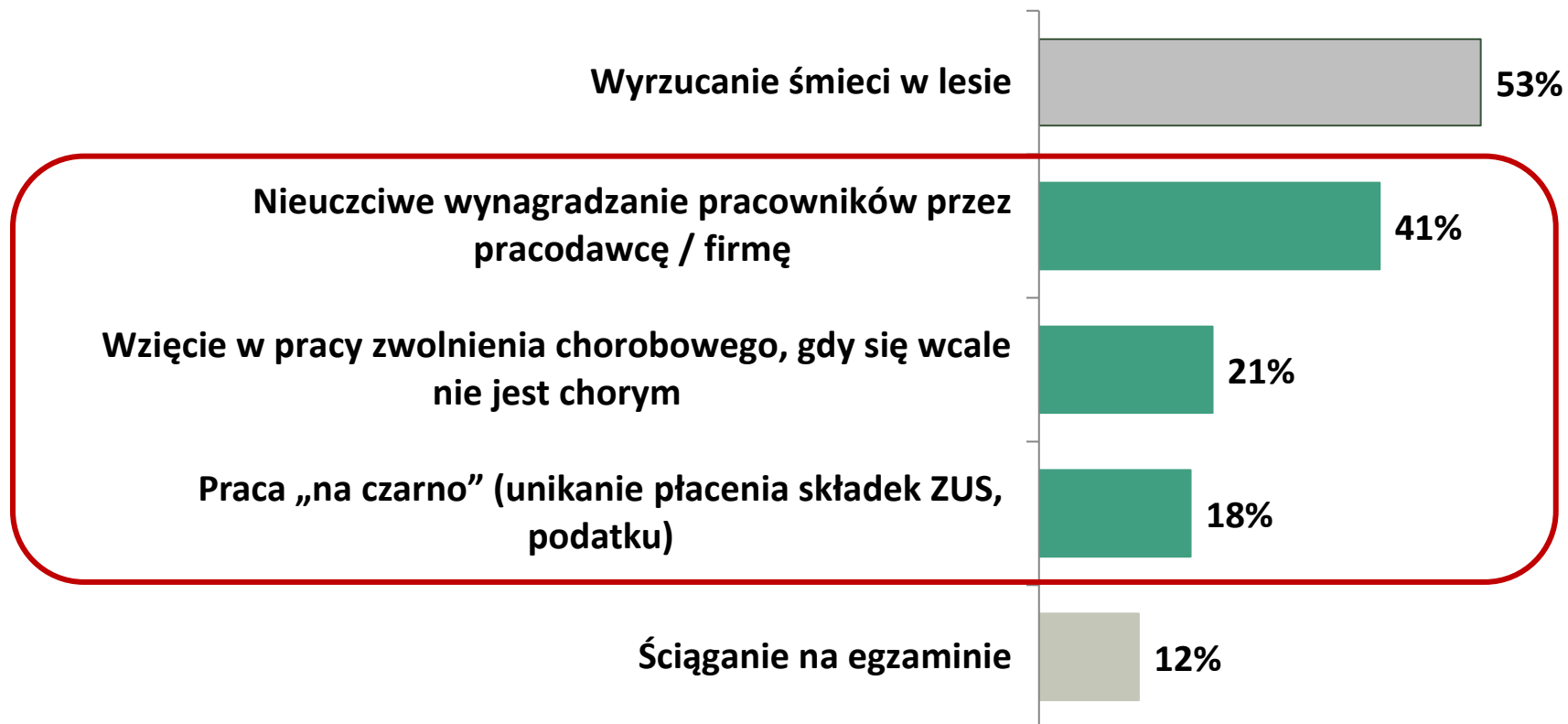
Jakie zachowania są powodem do wstydu?

26

Które z poniższych zachowań są według Pana/i powodem do wstydu?*

N=1109

Praca

Osoby starsze częściej niż młodsze uważają, że dane zachowanie jest powodem do wstydu.

*wykresy prezentują % odpowiedzi „zdecydowanie tak”

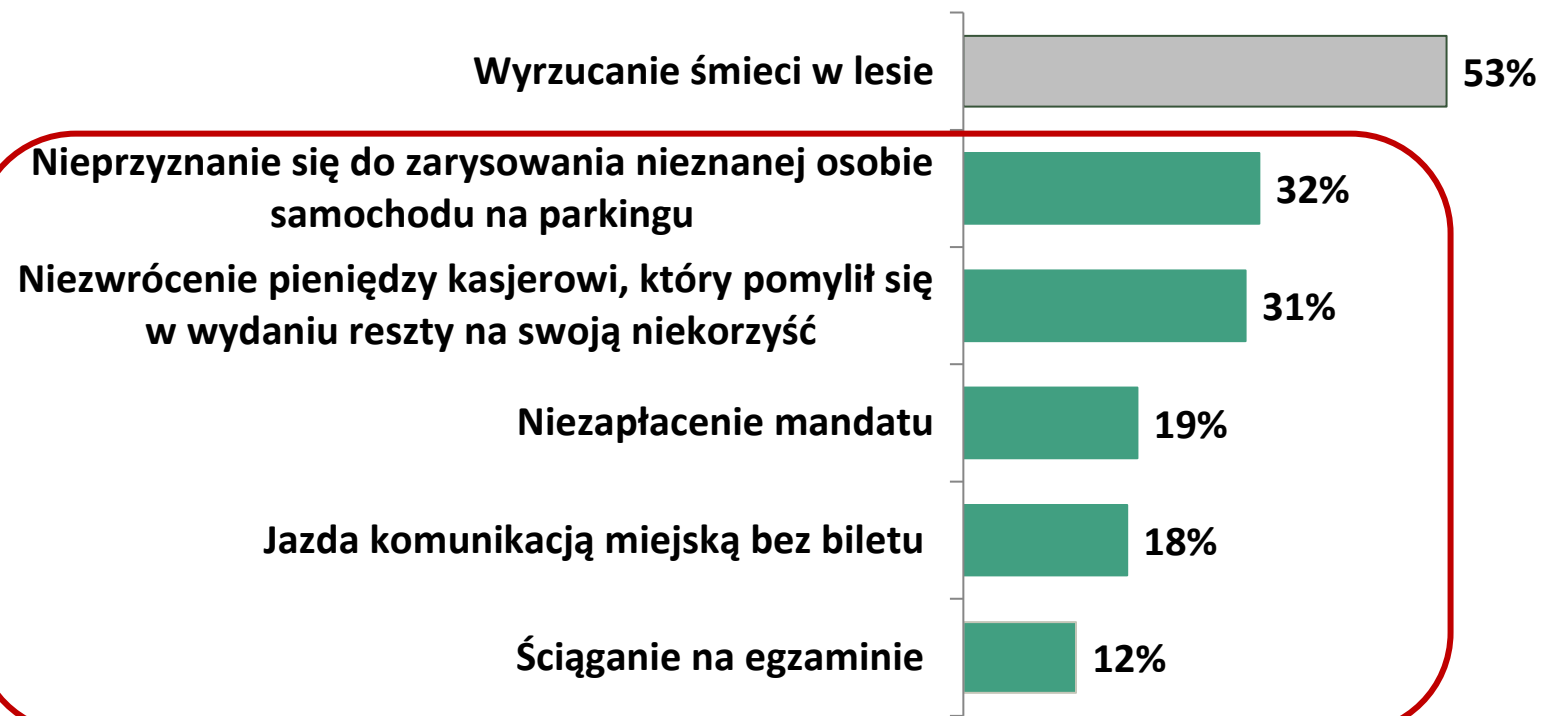
Jakie zachowania są powodem do wstydu?

27

Które z poniższych zachowań są według Pana/i powodem do wstydu?*

N=1109

Codziennosc

Osoby starsze częściej niż młodsze uważają, że dane zachowanie jest powodem do wstydu.

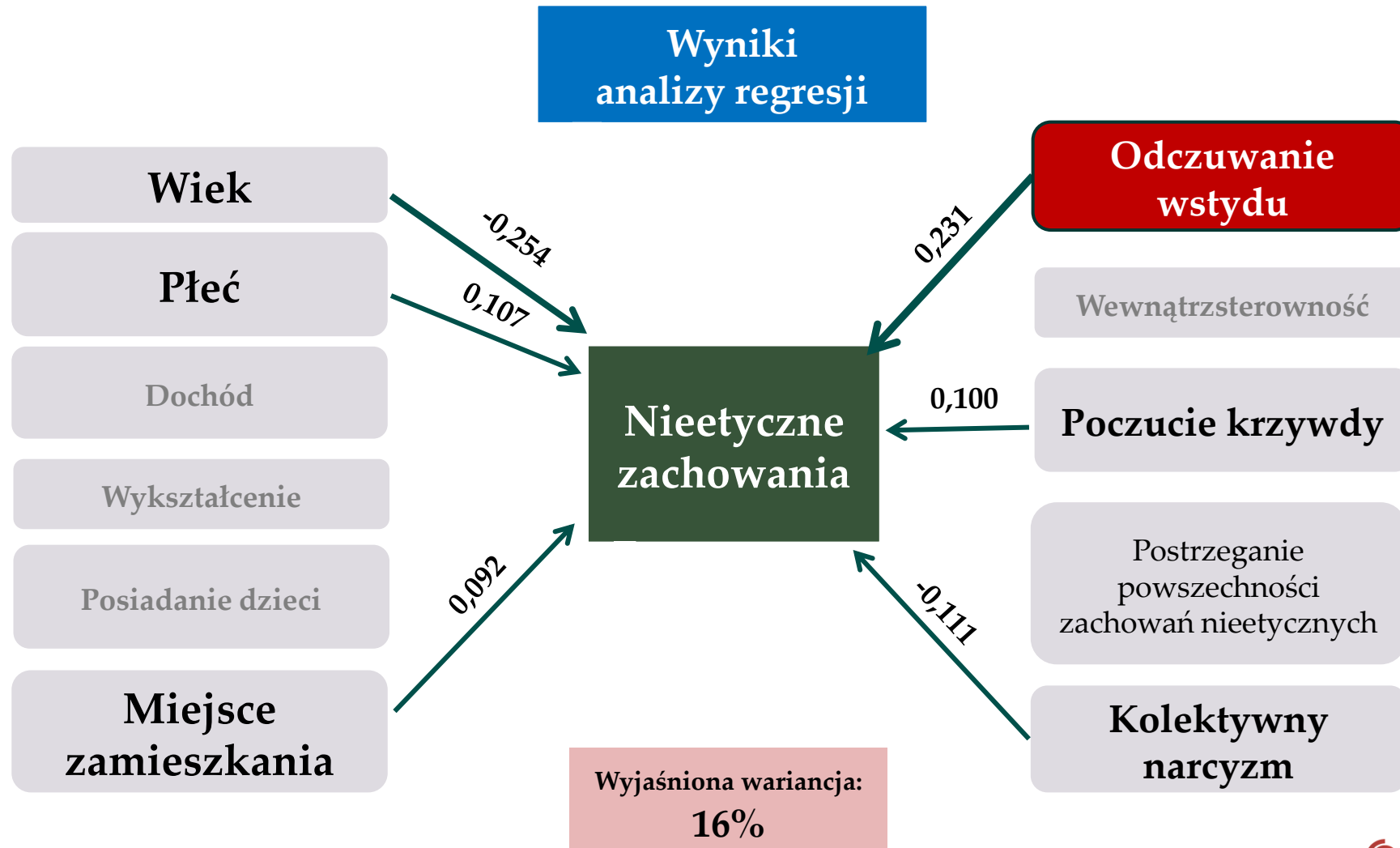
*wykresy prezentują % odpowiedzi „zdecydowanie tak”

Skąd się bierze
nieetyczne
zachowanie?

Czynniki powiązane z nieetycznym zachowaniem (wskaźnik)

29

Podsumowanie wyników

30

1

Zachowania nieczyste /nieetyczne są dosyć powszechne wśród Polaków (i nie zawsze towarzyszy im wstyd)

2

Osoby młodsze dają większe przyzwolenie dla zachowań nieczystych /nieetycznych niż osoby starsze (55+)

3

Zachowania, w których jesteśmy ofiara są częściej uznawane za nieczyste, niż gdy jesteśmy sprawcą

4

Istnieje dosyć duże przyzwolenie dla zachowań nieczystych w sferze finansów, wobec pracodawcy i w życiu codziennym